

Шило Ж. С., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРЕДИТНОГО РИНКУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

У вступі розглядається сутність кредитного ринку України, його переваги та ефективність функціонування в умовах децентралізації влади. Метою роботи є визначення проблем системи управління кредитним ринком України та шляхів їх розв'язання. У статті розглянуто необхідні умови функціонування кредитного ринку, проведено аналіз кредитування за видами, наведено проблеми кредитування та шляхи їх розв'язання в умовах децентралізації. У висновках проаналізовано недоліки функціонування кредитного ринку та кредитної системи в цілому та запропоновано методи їх усунення. *Ключові слова:* кредитний ринок, кредитна система, банки, довгострокове та середньострокове кредитування, децентралізація влади.

Вступ. Кредитний ринок як історично, так і за його значенням є основною складовою фінансового ринку. Він забезпечує найшвидший доступ до фінансових ресурсів підприємств та населення. Випуск в обіг цінних паперів і мобілізація за їх допомогою ресурсів потребує певного часу, тоді як кредит можна отримати у досить стислі терміни – протягом кількох днів. Така перевага дуже важлива як з погляду фінансового забезпечення потреб окремих суб'єктів, так і з позицій функціонування усєї фінансової системи. Переваги кредитного ринку впливають із функціонального потенціалу основних суб'єктів цього ринку – комерційних банків, які не тільки опосередковують рух фінансових ресурсів, а й певною мірою продукують їх.

В умовах світової та внутрішньої фінансової кризи в Україні, зокрема загрозливих явищ у банківському секторі держави, об'єктивно актуалізується значення наукового аналізу організаційно-економічних основ ефективного функціонування національного кредитного ринку і кредитної системи та їх ролі в подоланні економічної кризи.

Аналіз публікацій. Вивченням питань фінансової діяльності та кредитного ринку займались видатні економісти, серед яких варто виділити праці Є. Жукова, О. Лаврушина, В. Усоєкіна. Проблемаам фо-

рмування ефективної депозитної політики комерційних банків присвячено роботи вітчизняних вчених, зокрема В. Вітлінського, А. Гальчинського, О. Дзюблюка, О. Заруби, Т. Ковальчука, В. Лагутіна, І. Лютого, А. Мороза, А. Пересади, О. Пилипченка, М. Савлука та ін.

Віддаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних та зарубіжних вчених з даної проблематики, слід зауважити, що існує потреба в її подальшому дослідженні. Це обумовлено недостатнім рівнем розробки окремих аспектів депозитної політики комерційних банків в умовах стабілізації грошово-кредитного ринку; дискусійними залишаються питання оптимального співвідношення депозитних інструментів та особливості формування депозитної політики в умовах зростаючої конкуренції, а також не визначені основні шляхи подолання кризових явищ на ринку кредитів України.

Мета статті. Метою даного наукового дослідження є визначення головних проблем системи управління кредитним ринком України та шляхів їх розв'язання в умовах децентралізації влади в державі.

Предметом дослідження є кредитний ринок та ринок цінних паперів України за період 2016–2018 рр.

Основний розділ. Розглядаючи проблеми розвитку кредитного ринку слід визначити поняття кредитної системи держави.

Сучасна кредитна система – це сукупність кредитно-фінансових інститутів, що діють на ринку позикових капіталів і здійснюють акумуляцію та мобілізацію грошового капіталу [5, С. 34].

Вона характеризується наступними важливими процесами:

- концентрацією і мобілізацією банківського капіталу;
- подальшим зростанням конкуренції між різними видами кредитно-фінансових установ;
- інтернаціоналізацією діяльності кредитно-фінансових інститутів і створенням міжнародних банківських об'єднань і груп.

Кредитний ринок є складовою ринку інструментів позики.

Необхідними умовами функціонування кредитного ринку є наявність кредиторів, що мають тимчасово вільні кошти, позичальників, які можуть вчасно і в повному обсязі виконати зобов'язання за кредитами, системи державного регулювання кредитного ринку, законодавчого і нормативного забезпечення. Надання вільних грошових коштів у позику має забезпечити кредитору відповідний рівень доходу при задовільному ступені ризику неповернення і компенсувати втрачені можливості від інвестування коштів в інші активи.

На думку Ходаковської В.П., кредитний ринок – «це механізм, за допомогою якого встановлюються взаємозв'язки між підприємствами і громадянами, що потребують грошових коштів, та організаціями і громадянами, що можуть їх надати (позичити) на певних умовах. У

той же час кредитний ринок – це синтез ринків різних платіжних засобів. У країнах з розвинутою ринковою економікою кредитні угоди опосередковуються, по-перше, кредитними інститутами (комерційними банками або іншими установами), які беруть у борг і надають позички, і, по-друге, інвестиційними або аналогічними організаціями, які забезпечують випуск і рух різних боргових зобов'язань, що реалізуються на особливому ринку цінних паперів».

Маслова С.О. наводить таке поняття: «кредитний ринок – це механізм, за допомогою якого встановлюються взаємовідносини між підприємствами і громадянами, які мають потребу в фінансових ресурсах, та організаціями і громадянами, які можуть надати необхідні кошти на певних умовах». Таким чином, на наш погляд, кредитний ринок являє собою специфічну сферу економічних відносин, де об'єктом операцій є наданий на певних умовах у позику капітал.

В умовах децентралізації влади, функціонування банківської системи в державі та її кредитування здебільшого гальмується внаслідок відсутності теоретичного обґрунтування сутності категорії кредиту, впливу фінансової кризи на процес кредитування.

В умовах сьогодення існує ряд проблем, які ще не вирішені, а саме:

1. Відсутність єдиного розробника загальної стратегічної політики на ринку банківських та небанківських кредитів.
2. Відсутність єдиної політики рефінансування Національним банком України установ банківського та небанківського типу, що здійснюють кредитно-депозитні операції.
3. Відсутність єдиної статистичної бази про операції на кредитному ринку України.

Для ефективного функціонування кредитного ринку в умовах децентралізації необхідна стабільна економічна ситуація в країні, наявність розвинутої інфраструктури та ефективне державне регулювання, яке б забезпечило стабільність банківської системи і захист інвесторів. Розвинений кредитний ринок, який ефективно управляється з боку держави, забезпечує оптимальний розподіл обмежених фінансових ресурсів серед галузей економіки та сприяє економічному зростанню країни [6, С. 125].

Функціонування кредитного ринку забезпечує кредитна система, до складу якої входять Національний банк України, комерційні банки та інші фінансово-кредитні інститути. Кредитна система організовує рух капіталів і сприяє акумуляції та ефективному розміщенню фінансових ресурсів серед суб'єктів ринку [4].

Роль окремих ланок в кредитній системі не є рівнозначною. Го-

ловною її ланкою є банківські установи (що традиційно займають перше місце за розмірами ресурсів), серед яких роль лідера відводиться комерційним банкам (кількість яких протягом останніх років зменшилась у двічі), вони переважно здійснюють кредитування промисловості і торгівлі (надання споживчих кредитів населенню).

В таблиці наведено динаміку наданих кредитів банківськими установами України за період 2016–2018 рр. за окремими групами суб'єктів господарювання, а також визначена рентабельність активів та капіталу [3].

Таблиця

Динаміка наданих кредитів банківськими установами України
за 2016–2018 рр. (млн грн)

Період	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018
Активи банків	1254385	1256299	1336358
Частка кредитів в активах банків, %	78,8	80,0	78,0
Кредити надані	988231	1005923	1042798
із них:	821900	847092	870302
надані суб'єктам господарювання			
фізичним особам	163700	157385	170938
органам державної влади	3360	1427	1517
небанківським фінансовим установам	65	20	42
Вкладення у цінні папери та довгострокові фінансові інвестиції	201520	332273	425790
Рентабельність активів, %	-5,46	-12,60	-1,94
Рентабельність капіталу, %	-51,91	-116,74	-15,96

Станом на 01.01.2018 р. банками України було видано кредитів на 1042738 млн грн, що на 36,815 млн грн більше ніж на 01.01.2017 р., або на 3,67%. Активи банків помітно збільшуються з кожним роком, станом на 01.01.2018 р. вони зросли порівняно з початком 2017 р. на 6,4%. При цьому частка кредитів в активах банків після 2017 р. зменшується, і на початок 2018 р. становить 78%.

Незважаючи на те що ставки за кредитами мають тенденцію до збільшення, попит на кредити серед фізичних осіб залишається досить високим. У 2017 році вперше від початку кризи значно збільши-

вся портфель кредитів фізичним особам. На кінець жовтня валові кредити у гривні зросли на 29,4% р/р, а чисті – на 37,5% р/р. Зростали всі складові, крім кредитів на придбання та будівництво нерухомості. Утім, враховуючи скорочення валютних кредитів, сумарний приріст портфеля був значно меншим і склав 5,1%. Протягом перших десяти місяців валові гривневі кредити зросли на 20,0 млрд грн, а валютні – зменшилися на 13,3 млрд грн в еквіваленті. Частка непрацюючих кредитів у гривні помітно скоротилася, а от якість валютних погіршилася. На сьогодні практично всі кредити домогосподарствам у валюті проблемні [3].

Аналізуючи надання кредитів суб'єктам господарювання протягом 2016–2018 рр. прослідковується стратегія до їх збільшення на 5,9%, що є позитивним в умовах децентралізації влади в Україні. У той же час, ми бачимо, що за три роки відбувається зниження кредитування органів державної влади з боку банківських установ на 1843 млн грн. На наш погляд, це пов'язане зі зміною структури влади та самостійним вирішенням фінансово-економічних проблем.

Що стосується довгострокових фінансових інвестицій та вкладень у цінні папери, то з 2016 по 2018 роки маємо їх зростання на 111,3%, що є перспективним напрямком розвитку економіки держави на майбутнє.

В цілому, рентабельність активів банків у 2018 році зросла порівняно з 2016 роком на 35,5%, а рентабельність капіталу банків збільшилась на 31,1%. Але все одно залишається тенденція від'ємного показника, що є негативним для банківської системи держави.

Проведений аналіз показав переваги та недоліки кредитування в державі за період 2016–2018 рр., окремі кредитні показники негативно відображаються на структурі кредитного ринку та фінансової системи в цілому.

Національний банк України вніс до розгляду Уряду певні закони та постанови, запровадження яких значною мірою стабілізує ситуацію на валютно-кредитному та грошовому ринках держави.

Стосовно споживчого кредитування НБУ, в умовах децентралізації влади, пропонує до уваги банків такі рекомендації:

1. Консервативно оцінювати кредитні ризики за портфелями споживчих кредитів. Опитування банків («Результати опитування банків про можливі збитки відповідно до вимог МСФЗ 9») показало, що розкид оцінок ймовірностей дефолтів (PD) та втрат у випадку дефолтів (LGD) серед банків украї високий. У 2018 році НБУ проведе аналіз причин таких розбіжностей [1].

2. Регулярно тестувати ефективність внутрішніх скорингових

моделей, що оцінюють платоспроможність фізичних осіб.

3. Повністю виконувати Закон України «Про споживче кредитування», надавати повну інформацію про умови кредиту та реальну відсоткову ставку.

4. Коректно відображати доходи від споживчого кредитування, забезпечити, щоб нараховані та фактично отримані доходи максимально співпадали в часі.

5. Диверсифікувати портфель споживчих кредитів за продуктами, напрямками, регіонами тощо.

Виходячи з вищевизначених проблем функціонування кредитного ринку, нами пропонуються наступні шляхи їх вирішення:

- Посилення важелів впливу НБУ на кредитний ринок в цілому шляхом виведення Держфінпослуг із підпорядкування уряду до центрального банку, в якого є необхідна наукова та матеріальна база.

- Створення в Україні кредитного реєстру. Кредитний реєстр широко застосовують у світі для управління кредитними ризиками та покращення банківського нагляду і регулювання. Його запровадження в Україні надасть банкам більше можливостей здійснювати оцінку потенційних та діючих позичальників, а регулятору – вчасно ідентифікувати зростання кредитних ризиків на рівні окремих банків та сектору загалом [2].

- Інформацію про кредитні операції банківських та небанківських установ слід оприлюднювати в одному статистичному виданні, наприклад у Бюлетені НБУ. Це дозволить відслідковувати всі процеси, що відбуваються на кредитному ринку, у цілісному вигляді та мінімізувати ризики під час прийняття управлінських рішень у сфері грошово-кредитного регулювання.

Висновки. Підводячи підсумки дослідження тенденцій розвитку та проблем кредитного ринку України, можна запровадити досконалі механізми регулювання кредитного ринку в умовах зміни повноважень на місцях, а саме:

1. НБУ в найближчій перспективі доцільно ініціювати прийняття Верховною Радою Закону України «Про кредит і кредитні відносини», який би законодавчо врегулював усі кредитні взаємовідносини між кредиторами та боржниками;

2. Запровадити у 2018 році Міжнародний стандарт фінансової звітності № 9 «Фінансові інструменти» (МСФЗ 9). Він передбачає розрахунок втрат за кредитами за принципом очікуваних збитків. Українські банки продовжать також оцінювати кредитний ризик (пруденційні резерви) відповідно до Постанови № 351.

3. Банки мають прискорити розчистку балансів шляхом продажу та списання непрацюючих кредитів. Процес пришвидшиться, як-

що буде ухвалено Закон «Про діяльність з управління заборгованістю».

2. З метою постійного моніторингу якості активів та забезпечення стійкості банківського сектору до макроекономічних шоків НБУ необхідно впровадити стрес-тестування банків.

3. Розробити механізми, які б не давали змогу банкам кредитувати фізичних осіб без наявності інформації про їх доходи, що позитивно вплинуло б на якість кредитних портфелів комерційних банків. Таким заходом, міг бути нормативний акт, який би впровадив суттєве підвищення норми відрахувань у резерви за такими кредитами [6].

3. Запровадити публікацію, в доступних широкому колу суб'єктів ринку, засобах масової інформації даних про рейтингові оцінки банків, які встановлені за результатами інспектувань НБУ, що забезпечить більш зважений підхід банків до допустимого рівня ризиків та дозволить більш зважено обирати позичальникам банка-партнера;

4. НБУ необхідно ввести кваліфікаційні вимоги до працівників, які безпосередньо працюють на точках продажу кредитів (так званих «віддалених робочих місць»), які беруть участь у виборі кола позичальників банку, що повинно зменшити обсяг проблемних кредитів.

Проведене дослідження визначило достатньо серйозні проблеми в розвитку кредитного ринку та кредитної системи України, які гальмують розвиток економічної системи держави. Вирішення цих проблем дасть змогу покращити не тільки стан і розвиток окремих підприємств, а й розвиток окремих галузей та в цілому економіки держави.

1. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV [зі змін. та доп.]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення: 15.11.2018).
2. Річні звіти Національного банку України за 2016-2018 рр. URL: <http://www.bank.gov.ua/>. (дата звернення: 15.11.2018).
3. Основні показники діяльності банків України. URL: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/ar/> (дата звернення: 15.11.2018).
4. Основні засади грошово-кредитної політики за 2016 рік. Схвалені Рішенням Ради НБУ від 10.09.2017 року № 17. *Вісник НБУ*. 2017. № 10. С. 4.
5. Васкіс О. П. Банківська система України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2016. № 2. С. 77.
6. Чайковський Я. І. Банківська система України сьогодні: основні проблеми і перспективи розвитку. *Фінанси України*. 2015. № 8. С. 42–45.

REFERENCES:

1. Pro Natsionalnyi bank Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 20.05.1999 № 679-XIV [zi zmin. ta dop.]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (data zvernennia: 15.11.2018).
2. Richni zvity Natsionalnogo banku Ukrainy za 2016-2018 rr. URL: <http://www.bank.gov.ua/>. (data zvernennia: 15.11.2018).
3. Osnovni pokaznyky diialnosti bankiv Ukrainy. URL: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/ar/> (data zvernennia: 15.11.2018).
4. Osnovni zasady hroshovo-kredytnoi polityky za 2016 rik. Skhvaleni Rishenniam Rady NBU vid 10.09.2017 roku № 17. *Visnyk NBU*. 2017. № 10. S. 4.
5. Vaskis O. P. Bankivska systema Ukrainy: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku. *Visnyk Akademii pratsi i sotsialnykh vidnosyn Federatsii profspilok Ukrainy*. 2016. № 2. S. 77.
6. Chaikovskiy Ya. I. Bankivska systema Ukrainy sohodni: osnovni problemy i perspektyvy rozvytku. *Finansy Ukrainy*. 2015. № 8. S. 42–45.

Рецензент: к.е.н., професор Мельник Л. В. (НУВГП)

Shylo Zh. S., Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor
(National University of Water and Environmental Engineering, Rivne)

PROBLEMS OF CREDIT MARKET DEVELOPMENT IN DECREASING CONDITIONS IN UKRAINE

The introduction examines the essence of the Ukrainian credit market, its advantages and the effectiveness of its functioning in conditions of decentralization of power. Eminent economists engaged in studying finance and credit markets. While paying tribute to the scientific work of domestic and foreign scientists on this issue, it should be noted that there is a need for further study. The purpose of the work is to determine the problems of the Ukrainian credit market management system and the ways to solve them. The article considers the necessary conditions for the functioning of the credit market, analyzes lending by types, presents the problems of lending and the ways of their solution in the conditions of decentralization. For the effective functioning of the credit market in conditions of decentralization, a stable economic situation in the country, the availability of developed infrastructure and effective state regulation are needed that would ensure the stability of the banking system and protect investors. The conclusions analyze the shortcomings of the functioning of the credit market and the credit system as a whole, and the methods of their elimination are proposed. Proceeding from the above-stated problems

of functioning of the credit market, we are offered the following ways of their solution: 1. Strengthening the leverage of the NBU's influence on the credit market as a whole through the withdrawal of the Financial Services Commission from subordination of the government to the central bank, which has the necessary scientific and material base. 2. Creation of a credit register in Ukraine. The credit register is widely used in the world to manage credit risks and improve bank supervision and regulation. Its introduction in Ukraine will give banks more opportunities to assess potential and existing borrowers, and the regulator to identify in a timely manner the growth of credit risks at the level of individual banks and the sector as a whole.

Keywords: credit market, credit system, banks, long-term and medium-term lending, decentralization of power.

Шило Ж. С., к.э.н., доцент (Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно)

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ КРЕДИТНОГО РИНКА В УСЛОВИЯХ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ В УКРАИНЕ

Во введении рассматривается сущность кредитного рынка Украины, его преимущества и эффективность функционирования в условиях децентрализации власти. Целью работы является определение проблем системы управления кредитным рынком Украины и путей их решения. В статье рассмотрены необходимые условия функционирования кредитного рынка, проведен анализ кредитования по видам, обусловлены проблемы кредитования и пути их решения в условиях децентрализации. В выводах проанализированы недостатки функционирования кредитного рынка и кредитной системы в целом, предложены методы их устранения.

Ключевые слова: кредитный рынок, кредитная система, банки, долгосрочное и среднесрочное кредитование, децентрализация власти.
